

Rahanpesulain vaikutukset tili- toimistossa X

Jenni Jarva

OPINNÄYTETYÖ
Marraskuu 2022

Liiketalouden tutkinto-ohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Liiketalouden tutkinto-ohjelma

JARVA, JENNI
Rahanpesulain vaikutukset tilitoimistossa X

Opinnäytetyö 33 sivua, joista liitteitä 1 sivu
Marraskuu 2022

Tämä opinnäytetyö tehtiin toimeksiantona Etelä-Pohjanmaalla sijaitsevalle tilitoimisto X:lle. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää tilitoimisto X:n henkilökunnan tietämys rahanpesulaista ja sen muutoksista sekä tuottaa opinnäytetyön muodossa tietoa henkilökunnalle rahanpesulaista ja sen muutoksista. Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä päivittyi hiljattain ja siihen tuli uusia säännöksiä ja täsmennyksiä, etenkin tilitoimistojen toimintaan liittyen. Opinnäytetyön tarkoituksena oli toteuttaa haastattelututkimus, jonka avulla kartoitettiin henkilökunnan tietämys rahanpesulaista ja taloushallinnon ammattilaisten vastuusta toimia lain edellyttämällä tavalla. Lisäksi tarkoituksena oli laatia opinnäytetyö niin, että se voi toimia perehdytysoppaana toimeksiantajayrityksessä.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys koostui aiemmin tehdyistä tutkimuksista rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä, joiden lisäksi käytettiin myös muuta kirjallisuutta ja internetlähteitä. Tutkimukseen sisältyi kvalitatiivisena tutkimusmenetelmänä puolistrukturoitu haastattelu, jossa haastateltiin neljää, eli jokaista, toimeksiantajayrityksessä työskentelevää henkilöä. Mukana haastattelussa oli vertailun vuoksi myös yksi henkilö toisesta tilitoimistosta, joten haastateltavia oli yhteensä viisi. Haastatelluista kaksi on ollut alalla jo vuosikymmeniä, kun taas loput ovat työskennelleet alalla muutamia vuosia. Haastattelun runko muodostettiin toimeksiantajayrityksen tarvitsemien tietojen, sekä teorian pohjalta.

Lähtötilanteessa henkilökunta tiesi jonkin verran rahanpesulain vaatimuksista, tosin myös puutteita havaittiin, puolistrukturoidun haastattelun tulosten perusteella yritys X tarvitsee perehdyttämispöytäkirjoja. Kukaan henkilökunnasta ei ollut saanut tietoa rahanpesulaista suoraan työpaikalta, vaan kaikki olivat itsenäisesti perehtyneet asiaan. Tulosten perusteella toimeksiantajayrityksen henkilökunta oli kuitenkin hyvin perillä rahanpesulain vaatimuksista, vaikka puutteita ja väärinymmärryksiäkin ilmeni. Etenkin asiakkaan tunnistamis- ja tuntemistietojen säilyttämisen kanssa oli epäselvyyksiä.

Jatkossa esimies tunnistaa aina uudet asiakkaat ja kirjaa ylös heidän tuntemistietonsa. Lisäksi pidetään palaverieita säännöllisesti, joissa käydään läpi epäilyttäviä tilanteita ja listataan asiakkaita, joiden tuntemistiedot tulee päivittää. Työntantajalla on velvollisuus kouluttaa työntekijänsä rahanpesulakiin ja sen muutoksiin, joten ensimmäinen palaveri on koulutuspalaveri.

Asiasanat: rahanpesu, rahoittaminen, tilitoimisto,

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Administration

JARVA, JENNI:

The Impacts of the Money Laundering Act in an Accounting Company X

Bachelor's thesis 33 pages, of which appendices 1 page
November 2022

This thesis was done as an assignment for an accounting company. The owner of accounting company X wanted to know how much her staff knew about the Money Laundering Act and how the act is changing the work of accountants. The Money Laundering Act was renewed in 2021 and there have been some additions and clarifications that influence the work in accounting companies. This thesis is intended to serve as an orientation guide for the client company.

The theoretical framework of this study consists of previous studies about the prevention of money laundering and terrorist financing, in addition to which other literature and sources were used. The research was carried out as qualitative research with a semi-structured interview, in which all persons working in the client company were interviewed. For comparison, there was also one person from another accounting company in the interview, so there were a total of five interviewees.

Based on the results of the interviews, company X needs orientation and training. All the employees had searched for information by themselves on the Money Laundering Act. All of them had a lot of information on the subject, although there were uncertainties, especially about how to store customer identification and contact information.

In company X, it was decided that in the future, the owner will identify new customers and record their information. Meetings with the staff will be held regularly, and suspicious situations will be reviewed and customers whose contact and identification information must be updated will be recorded. The employer's responsibilities include training their employees on the Money Laundering Act, so the first meeting will be an educational meeting.

Key words: money laundering, accounting office, financing

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	TUTKIMUSAIHE	6
	2.1 Toimeksiantajayritys.....	6
	2.2 Tutkimusongelma ja tavoitteet.....	6
	2.3 Tutkimusmenetelmät ja aineisto.....	7
	2.4 Tutkimuksen rakenne.....	7
	2.5 Aiemmat tutkimukset.....	8
3	RAHANPESU.....	9
	3.1 Rahanpesu.....	9
	3.2 Yleistä rahanpesulaista	12
	3.2.1 Riskiarvio.....	12
	3.2.2 Ilmoitus- ja selonottovelvollisuus	13
	3.2.3 Asiakkaan tunteminen	15
	3.2.4 Seuraamukset laiminlyönnistä ilmoitusvelvolliselle	18
	3.2.5 Seuraamukset kirjanpitäjälle.....	19
	3.3 Rahanpesulain muutokset.....	20
	3.4 Rahanpesulain vaikutukset tilitoimistossa työskentelyyn.....	21
4	TUTKIMUSMENETELMÄT	22
	4.1 Haastattelu.....	22
	4.2 Kvalitatiivinen tutkimus.....	22
5	TUTKIMUSAINEISTON TULOKSET	24
	5.1 Haastattelu.....	24
	5.2 Haastattelun tulokset.....	24
	5.2.1 Huomiota herättävät liiketapahtumat	25
	5.2.2 Asiakkaan tunteminen	25
	5.2.3 Kirjanpitäjien rooli rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä	26
	5.3 Jatkotutkimukset ja kehitysideat.....	27
6	POHDINTA	28
	LÄHTEET	30
	LIITTEET.....	33
	Liite 1. Haastattelukysymykset.....	33

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä perehdytään vuonna 2017 asetettuun lakiin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä. Lakiin ja sen muutoksiin keskitytään lähinnä tilitoimistojen ja etenkin kirjanpitäjien kannalta. Lailla ja sen muutoksilla on iso vaikutus tilitoimistojen työskentelytapoihin, ja se toi mukanaan useita uusia velvollisuuksia. Lakiin lisättiin uusia ohjeistuksia ja vanhoja täsmennettiin vuonna 2021.

Rahanpesu on yksi suurimpia rahoitusjärjestelmän ongelmia koko maailmassa. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä on mukana useita kansainvälisiä toimijoita, mutta monia toimijoita löytyy myös Suomesta. Vuonna 2017 tulleella lakiuudistuksella on tarkoituksena torjua talousrikoksia ja harmaata taloutta entistä tehokkaammin. Suomessa talousrikokset ovatkin yksi isoimpia rikoksia rahanpesun takana. (Sisäministeriö 2017.)

Opinnäytetyön aihe tuli suoraan toimeksiantajayritykseltä, tilitoimisto X:ltä. Heillä oli epävarmuutta siitä, kuinka hyvin rahanpesulaki ja sen muutokset ovat tiedossa henkilökunnalla ja kuinka hyvin niitä noudatetaan. Opinnäytetyössä tutkitaan rahanpesua ja terrorismin rahoittamisen estämistä yleisesti, keskittyen kuitenkin asiaan tilitoimistojen kannalta. Tutkimuksen tulosten perusteella toimeksiantajayritys saa tietoa siitä, mitä henkilökunta jo tietää asiasta ja mitä asioita pitäisi käydä läpi. Lisäksi yritys saa tietoa niistä toimista, joilla lain velvollisuudet täyttyvät ja jotka riittävät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen.

Aihe on ajankohtainen ja tärkeä myös tilitoimiston kannalta. Tutkimus tehtiin yhdessä toimeksiantajayrityksen kanssa ja tutkimukseen liittyvä puolistrukturoitu haastattelu tehtiinkin toimeksiantajayrityksen sisällä lukuun ottamatta yhtä haastateltavaa, joka ei työskennellyt toimeksiantajayrityksessä.

2 TUTKIMUSAIHE

2.1 Toimeksiantajayritys

Tämä opinnäytetyö on tehty toimeksiantona Etelä-Pohjanmaalla sijaitsevalle auktorisoidulle tilitoimisto X:lle. Tilitoimisto on ollut toiminnassa jo vuosikymmeniä ja sen vakiintunut asiakaskunta koostuu pienistä ja keskisuurista yrityksistä, joista suurin osa toimii palvelu- ja teollisuusalalla. Tilitoimiston palveluihin kuuluu kirjanpito, palkanlaskenta, isännöinti ja veroneuvonta. Toimistossa työskentelee yhteensä viisi henkilöä. Jatkossa tilitoimistosta käytetään nimitystä toimeksiantajayritys.

Opinnäytetyön aihe valikoitui toimeksiantajayrityksen ehdotuksesta. Toimeksiantajayrityksellä oli tarve päivittää tietojaan ja perehdyttää henkilökunta rahanpesulain muutoksiin, joten tätä opinnäytetyötä on tarkoitus käyttää perehdytysoppaana toimeksiantajayrityksessä. Tarkoituksena on myös selvittää ne keinot, joilla toimeksiantajayritys pääsee lain vaatimalle tasolle ja pysyy siellä.

2.2 Tutkimusongelma ja tavoitteet

Opinnäytetyön perustana on vuonna 2017 päivitetty ja sen jälkeen pari kertaa päivitetty laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä. Laki velvoittaa kaikkia ilmoitusvelvollisia, kuten tilitoimistoja, tekemään riskiarvion perustettaessa uutta asiakassuhdetta, mutta myös vanhoissa asiakassuhteissa arvio täytyy tehdä. Tässä opinnäytetyössä pyritään löytämään ratkaisu tutkimusongelmaan: Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen ja sen vaikutukset tilitoimistojen toimintaan.

Tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa ne toimet, joita tilitoimistojen täytyy tehdä rahanpesun estämiseksi. Opinnäytetyön on tarkoitus auttaa toimeksiantajayrityksen henkilökuntaa ymmärtämään ja toimimaan sääntöjen ja lakien mukaisesti. Tutkimuksessa keskitytään taloushallintoa ja eritoten kirjanpitoa koskeviin vaatimuksiin.

2.3 Tutkimusmenetelmät ja aineisto

Tutkimusta tehdään teoriapohjalta, jonka lisäksi aineistoa hankitaan puolistrukturoiduilla haastatteluilla, jotka toteutetaan sähköpostitse. Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä on aiheesta kirjoitetut artikkelit, lakitekstit ja säännökset. Opinnäytetyö tehdään tapaustutkimuksena ja tutkimuksen luonne on kartoittava ja ohjaava. Toimeksiantajan nykytilaa tutkitaan lain ja säädösten näkökulmasta, jonka lisäksi annetaan toimeksiantajayritykselle ohjeita, kuinka toimia jatkossa. Opinnäytetyössä selvitetään, kuinka rahanpesulain uudistukset vaikuttavat työskentelyyn ja tapoihin ja mitä velvoitteita sen mukana tulee.

Tapaustutkimuksessa valitaan yleensä yksi tapaus tutkittavaksi. Analysoinnin tavoitteena on tiivistää iso sisältökokonaisuus pienemmiksi kokonaisuuksiksi. Lisäksi tavoitteena on hallita ja ymmärtää laajaa sisältökokonaisuutta ja sen muutoksia, sekä ilmaisuja ja kielenkäyttöön liittyviä merkityksiä. (Vilkkä 2021, 129.)

2.4 Tutkimuksen rakenne

Ensimmäinen luku opinnäytetyössä on johdanto, jossa esitellään tutkimuksen tausta ja aihepiiri. Johdannossa myös rajataan aihealue ja selvitetään tutkimuskysymykset. Tutkimusmenetelmät on valittu sen perusteella, että niiden avulla päästään vastauksiin, jotka parhaiten ratkaisevat tutkimusongelman. Tutkimusmenetelmistä kerrotaan tarkemmin luvussa neljä. Johdantoa seuraa tutkimusaiheeseen perehtyminen, jossa avataan tutkimusaihetta tarkemmin. Lisäksi avataan tutkimusongelmia, tutkimusmenetelmien tavoitteita ja sitä, kuinka niihin päästään. Luvussa kerrotaan myös toimeksiantajayrityksestä ja haastattelujen sekä tapaustutkimuksen päämäärät.

Kolmas luku on teoriaa, jossa perehdytään rahanpesun käsitteisiin, rahanpesulakiin (444/2017) ja tarkastellaan sen asettamia velvollisuuksia erityisesti tilitoimistojen näkökulmasta. Luvussa käydään läpi velvoitteet ja toimintatapoja niiden noudattamiseen. Rahanpesua tarkastellaan myös yleisellä tasolla, sekä kansainvälisesti että kansallisesti. Seuraavana käydään läpi tarkemmin tutkimusmenetelmiä, teemahaastattelua ja kvalitatiivista tutkimustapaa, ja niiden toteuttamista.

Viidennessä luvussa analysoidaan tutkimuksen tuloksia ja materiaaleista saatua tietoa. Näiden avulla tehdään johtopäätöksiä siitä, kuinka hyvin toimeksiantajayrityksen henkilökunta on selvillä rahanpesulaista ja sen muutoksista. Lisäksi selvitetään, millaisia perehdytystoimia tarvitaan, jotta jatkossa ei tulisi ongelmia asian suhteen. Lopuksi tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan ja pohditaan mitkä asiat ovat vaikuttaneet siihen.

2.5 Aiemmat tutkimukset

Tutkimusaihe ei ole uusi, sillä rahanpesua ja terrorismin rahoittamisen estämistä on tutkittu laajasti esimerkiksi opinnäytetöissä ja pro gradututkielmissa. Aiheesta on myös kirjoitettu kirjoja ja useita artikkeleita. Se ei silti tarkoita, että tutkimus olisi tarpeeton, sillä asia on erittäin tärkeä ja sitä on hyvä pohtia eri näkökulmista, lisäksi eri aloilla toimivilla yrityksillä on erilaisia velvollisuuksia. Ilmoitusvelvollisten velvollisuuksiin kuuluu oman toiminnan arviointi, joten tutkimustietoa tarvitaan yhtä paljon, kuin ilmoitusvelvollisia toimijoita on.

Yleisesti ajatellen rahanpesusta ei ole Suomessa kirjoitettu kovin paljon ja yksi merkittävimpiä teoksia on Ritva Sahavirran 2008 laatima väitöskirja Rahanpesu rangaistavana tekona. Tämän teoksen kirjoittamisesta on kuitenkin aikaa jo yli kymmenen vuotta. Rahanpesua koskeva sääntely on ollut viimeisten vuosien aikana jatkuvasti muutoksessa, eivätkä vanhemmat teokset niin ollen ole enää ajankohtaisia. Rahanpesusta on tullut entistä näkyvämpää ja sen estämiseen ja vastatoimiin on panostettu paljon enemmän kuin aiemmin. Keskustelu rahanpesusta rikosilmiönä on keskittynyt lähinnä Euroopan Unionin ja sen lainsäädännön vaikutukseen, sillä se on ollut erittäin aktiivinen toimija rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä. (Hyttinen 2021, 13–15.)

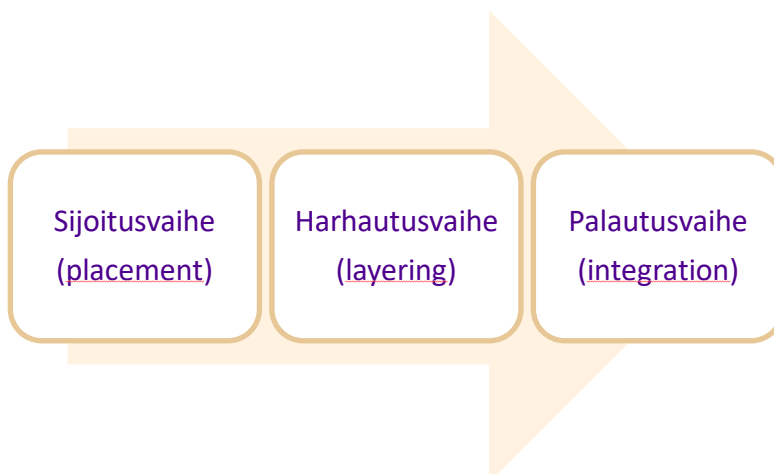
3 RAHANPESU

3.1 Rahanpesu

Rahanpesun tarkoituksena on saada rikollisin keinoin hankittu raha näyttämään lailliselta. Laittomasti saadut varat kierrätetään laillisen maksujärjestelmän läpi, jolloin saadaan peitettyä varojen alkuperä tai omistajat. Rahanpesu uhkaa talousjärjestelmän luotettavuutta ja vakautta, jolloin vaikkapa lainojen ja vakuutusten kustannukset saattavat nousta. On arvioitu, että vain noin yksi prosentti rahanpesusta saadaan estettyä. (Rahanpesu n.d.)

UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime) arvioi, että maailmanlaajuisesti rahanpesun arvo on jopa 800 miljardista kahteen biljoonaa Yhdysvaltain dollaria, eli 2–5 prosenttia koko maailman bruttokansantuotteesta. Tosin rahanpesun luonteen vuoksi tarkempia summia on mahdotonta arvioida. (United Nations n.d.) Jos oletetaan rahanpesun olevan Suomessa vastaavassa mittakaavassa, niin rahanpesun kohteena olevien varojen arvioidaan olevan 5–12 miljardia euroa (Isoaho & Kaski 2021, 16). Rahanpesu on yksi harmaan talouden tärkeimpiä tukipilareita ja se on mukana järjestäytyneessä rikollisuudessa (Poliisi n.d.).

Rahanpesu voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen (kuvio 1). Rahanpesuprosessi alkaa sillä, että laittomasti kerätyt varat saatetaan lailliseen rahoitusjärjestelmään. Usein tämä tapahtuu useiden eri henkilöiden tekeminä pieninä talletuksina. Seuraavaksi tulee harhautusvaihe, jolloin varojen alkuperä on tarkoitus hämärtää esimerkiksi useiden pankkisiirtojen tai off-shore pankkien avulla. Off-shore pankit on perustettu alun perin jollekin saarelle, esimerkiksi Bermudalle, jolloin ne ovat sääntelyiden ulkopuolella. Kun varat on saatu vaikuttamaan lailliselta, ne käytetään esimerkiksi sijoituksiin tai varallisuusesineiden hankintaan. (Andersén 2020, 21–22.)

KUVIO 1. Rahanpesun vaiheet (Andersén 2020, 21, muokattu)

Rahanpesu on Suomen rikoslaissa määritelty seuraavasti: jos henkilö vastaanottaa, muuntaa, käyttää, luovuttaa, siirtää, välittää tai pitää hallussaan omaisuutta tai muuta hyötyä, joka on hankittu rikoksella ja tarkoituksena on häivyttää sen alkuperä ja näin välttää oikeudelliset seuraamukset, kyse on rahanpesusta. (Rikoslaki 39/1889.) Poliisin määritelmä rahanpesusta on yksinkertaisempi: rahanpesu on järjestelmällisesti toteutettu menetelmä, jossa tavoitteena on rikoksella ansaitun omaisuuden alkuperän häivyttäminen ja saada se näyttämään laillisesti hankitulta. (Poliisi n.d.)

Usein ajatellaan, että rahanpesu edellyttää talousosaamista ja asiantuntemusta, eikä siihen syyllistytä kuten pahoinpitelyihin, varkauksiin tai muihin rikoksiin. Rahanpesu voi kuitenkin olla myös pienimuotoista, esimerkiksi jos henkilö ottaa vastaan varastetun esineen ja aikoo myydä sen ystävänsä piikkiin, niin kyseessä on rahanpesurikos. Toki ne rahanpesurikokset, joista uutisoidaan, ovat todella paljon isommassa mittakaavassa ja usein tekijöillä on korkea koulutus ja talousosaamista. (Hyttinen 2021, 22.) Kuten kuviosta 2 käy ilmi, niin rahanpesun yhteiskunnalliset vaikutukset voidaan jakaa kolmeen osa-alueeseen, taloudellisiin, sosiaalisiin ja poliittisiin vaikutuksiin.

KUVIO 2. Rahanpesun yhteiskunnalliset vaikutukset (Andersén 2020, 39–40, muokattu)

Rahanpesun historia

Rahanpesun historia ulottuu kauas menneisyyteen, joskaan ei voida olla täysin varmoja, koska se on alkanut. Uskotaan, että jopa ennen ajanlaskun alkua kauppiat ovat pesseet voittonsa, sillä hallitus kielsi monet kaupallisen kaupan muodot. Ensimmäisiä nykymuotoisia rahanpesutapauksia on ollut Amerikassa jo 1930-luvulla, jolloin rikolliset osallistuivat alkoholin salakuljetukseen ja voittojensa laillistamiseen he yhdistivät voittojaan laillisen yrityksen tuottoihin. Usein rikolliset valitsivat juuri pesuloita, sillä ne olivat käteisyhtiöitä. Termiä rahanpesu on käytetty ensimmäisen kerran vuonna 1973 Watergate-skandaalin yhteydessä. (Financial Crime Academy 2022.)

Suomessa rahanpesuun on kiinnostuttu toden teolla vasta 2010-luvulla, siitä huolimatta, että se on kirjattu lakiin jo 1994. Mediakiinnostus on herännyt, kun tehostetun sääntelyn ja kansainvälisen yhteistyön seurauksena rahanpesutapauksia on paljastunut enemmän kuin ennen. Rahanpesutapauksien paljastukset ovat kiinnostaneet mediaa, sillä usein niissä on ollut kyseessä joko suuria rahallisia summia, tai merkittäviä henkilöitä tai yrityksiä, kuten pankkikonserneja. Nykyinen rahanpesulaki on tuonut rahanpesun valvonnan kansalaisten elämään esimerkiksi pankkiasioita hoidettaessa. (Hyttinen 2021, 63.)

3.2 Yleistä rahanpesulaista

Suomessa rahanpesu on lisätty rikoslakiin vuonna 2003, laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi, jäljempänä rahanpesulaki, astui voimaan jo vuonna 1994, ja siihen on tullut useita muutoksia vuosien mittaan. Viimeisimmät päivitykset ovat tulleet 2021 ja 2022, kun valvontaviranomaisilla, ilmoitusvelvollisilla ja keskusrikospoliisilla ilmeni muutostarpeita (HE 236/2021). Rahanpesulain tavoitteena on estää rahanpesua ja terrorismin rahoittamista, edistää näiden toimintojen paljastamista ja parantaa rikoksesta saadun hyödyn seuraamista (Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 2017/444).

Rahanpesulain alkuperäinen tavoite oli heikentää ja rajoittaa järjestäytyneen rikollisuuden ja organisoituneen huumekaupan toimintaa. Tästä huolimatta suurin osa käräjäoikeuden rahanpesurikoksista on niin sanottujen pikkurikollisten tekemiä. Tätä lujittaa se, että kätkemisrikokset ajatellaan nykyään rahanpesurikoksina. (Hyttinen 2021, 23.)

3.2.1 Riskiarvio

Kaikkien valvottavien, mukaan lukien toimeksiantajayrityksen ja muiden tilitoimistojen tulee tehdä kirjallinen riskiarvio rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen arvioimiseksi ja sen tunnistamiseksi. Riskiarvio tehdään sen takia, että kaikki ilmoitusvelvolliset ymmärtävät, miksi sen toiminta on rahanpesulain piirissä. Lisäksi riskiarvio on apuna toimintaperiaatteiden, menettelytapojen ja valvonnan suunnittelussa. Valvottaviin yrityksiin kuuluu monia erilaisia yrityksiä, joilla on erilaiset riskit rahanpesun ja terrorismin rahoittamisessa, riskiarvio auttaa suhteuttamaan toimet riskeihin nähden. (Avi 2021.)

Ilmoitusvelvollisen tulee huolehtia omien työntekijöidensä kouluttamisesta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen havaitsemiseksi ja sen estämiseksi. Yrityksen on nimettävä johdostaan henkilö, joka on vastuussa rahanpesulain velvoitteiden noudattamisen valvonnasta. Laissa ei ole asetettuna muotovaatimuksia riskiarvion tekoon, vaan sen muodon ja ulkoasun voi itse päättää.

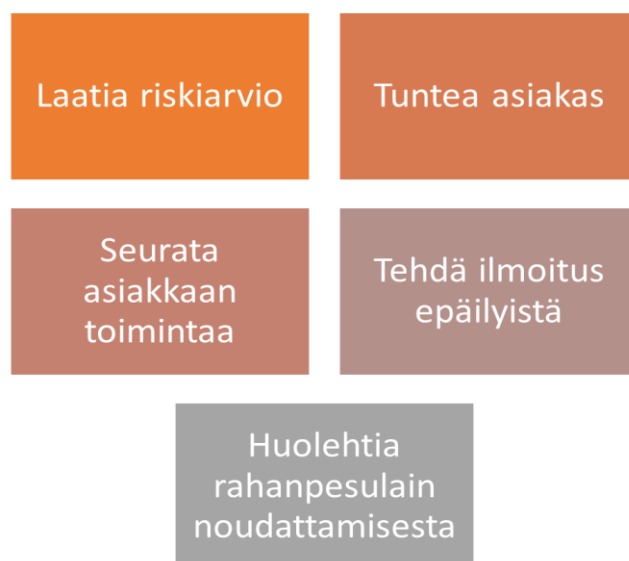
Riskiarviossa tulee huomioida seuraavat asiat:

- Tunnista ja analysoi yrityksen mahdolliset kohtaamat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit.
- Huomioi tiedot eri lähteistä saatavista riskeistä, huomioi myös asiakas, palvelut ja toiminta-alue.
- Arvioi erilaisten riskien merkitystä yrityksen toimintaan.
- Kehitä menetelmiä riskien hallintaan, minimointiin ja muutosten seurantaan.
- Kirjaa ylös yrityksen käytännöt riskienhallintaan. (Avi n.d.)

3.2.2 Ilmoitus- ja selonottovelvollisuus

Rahanpesun estämisessä tärkeässä asemassa ovat sellaiset yritykset ja toimijat, joita voidaan arvella käytettävän hyväksi tai jotka voivat toiminnassaan tunnistaa rahanpesua ja siihen liittyviä riskejä. Tällaisia toimialoja ovat esimerkiksi pankki- ja sijoitustoiminta, kiinteistövälitys, kirjanpito ja tilintarkastus. Näillä aloilla olevia elinkeinoharjoittajia kutsutaan ilmoitusvelvollisiksi. Ilmoitusvelvollisten tulee laatia riskiarvio omasta toiminnastaan, tunnistaa asiakkaansa ja seurata näiden toimintaa, tehdä ilmoituksia epäilyttävistä liiketoimista sekä huolehtia, että rahanpesulain velvoitteita noudatetaan ja että ne tunnetaan (kuvio 3). (Rahanpesu n.d.)

Ilmoitusvelvollisen tulee:

KUVIO 3. Ilmoitusvelvollisen velvoitteet (Rahanpesu. n.d., muokattu)

Käytännössä ilmoitusvelvollisuus tarkoittaa sitä, että kohdatessa epäilyttävän liiketoimen, tulee ilmoitusvelvollisen tehdä selonotto. Selonottamisen jälkeen tulee asiasta tehdä omaa harkintaa käyttäen ilmoitus rahanpesun selvittelykeskuskelle, jos liiketoiminta vaikuttaa edelleen epäilyttävältä ja rahanpesun mahdollisuutta ei ole poissuljettu. (Minilex n.d.)

Liiketoimien taustaa täytyy selvittää, jos se poikkeaa suuruudeltaan tai rakenteeltaan asiakkaan normaalista toiminnasta, tai jos se on muuten poikkeava toimialalla. Esimerkiksi liikevaihtoon suhteutettuna iso yksittäinen transaktio. Lisäksi, jos liiketoimella ei ole selkeää taloudellista tarkoitusta tai se ei käy asiakkaan taloudelliseen tilanteeseen tai liiketoimintaan ylipäätään. Näissä tilanteissa ilmoitus tulee tehdä välittömästi, jotta varat eivät ehdi lailliseen järjestelmään. Ilmoitusvelvollisen tulee joko kieltäytyä liiketoimesta tai keskeytettävä se lisätutkimuksia varten. Kuitenkin, jos edellä mainitut toimet eivät ole mahdollisia, tai niiden käyttäminen vaikeuttaisi tosiasiallisen edunsaajan selvittämistä, niin liiketoimen voi suorittaa loppuun. (Finanssivalvonta 2021.)

Rahanpesuilmoituksen tekemiseksi riittää, että valvottava huomaa asiakkaansa toimissa jotain epäilyttävää tai poikkeavaa, eikä saa selvitettyä tällaisen toiminnan taustaa tai siihen liittyvien varojen alkuperää ja käyttötarkoitusta. Jos epäilyttävä liiketoimi havaitaan vasta myöhemmin, tulee ilmoitus silti tehdä. Ilmoituksen täytyy sisältää tieto siitä, onko liiketoimi suoritettu, keskeytetty vai onko siitä kieltäytytty. Lisäksi ilmoituksesta tulee käydä ilmi, onko asiakas epäilty vai uhri. Ilmoituksen tekoa ei saa paljastaa asiakkaalle tai asiakkaan henkilökuntaan kuuluville henkilöille. (Finanssivalvonta 2021.)

Valvottavan on myös huolehdittava, että järjestelmiin tehtävät merkinnät rahanpesun ilmoituksista näkyvät vain sellaisille henkilöille, jotka sitä tietoa työssään tarvitsevat. Rahanpesulaissa on säädetty suojeluvelvoite työntekijöitä kohtaan, mikä tarkoittaa sitä, että työnantajalla on oltava pätevät menettelyt suojella niitä henkilökuntaan kuuluvia henkilöitä, jotka tekevät rahanpesuilmoituksia. (Finanssivalvonta 2021.)

Kuten taulukosta 1 käy ilmi, vuoden 2022 alkupuoliskolla (tammi-kesäkuu) rahanpesun selvittelykeskus kirjasi 19 148 ilmoitusta, jotka olivat muiden, kuin virtuaalivaluuttapalveluntarjoajien tekemiä. Näiden perusteella selvittelykeskus avasi 628 juttua, antoi 50 keskeyttämismääräystä, arvoltaan yhteensä 4 175 565 euroa, joista viranomaiset onnistuivat saamaan haltuunsa 503 759 euroa. Kirjanpittäjien tekemiä ilmoituksia määrästä oli 36 kappaletta. (Keskusrikospoliisi 2022, 3–5.)

TAULUKKO 1 Rahanpesun selvittelykeskukselle tehdyt ilmoitukset 2019–6/2022 (Keskusrikospoliisi 2022, 5)

Ilmoittajaluokka	2019	2020	2021	6/2022
Yleistä maksujenvälitystä tarjoava (sis. valuutanvaihdon)	34 799	20 653	19 593	9 082
Luotto- ja rahoituslaitos (muu kuin pankki)	9 254	7 541	14 618	85
Luotto- ja rahoituslaitos (pankki)	10 070	12 888	13 877	6 104
Rahapeliyhteisö	11896	11551	12 303	3 561
Vakuutusyhtiö, -yhdistys tai työeläkevakuutusyhtiö	134	138	127	148
Kirjanpitäjä	21	31	89	36
Huolehtimisvelvoitteen mukainen viranomainen	54	90	78	50
Muut, vähäisiä ilmoitusmääriä tuottavat, ilmoittajaluokat yhteensä	22	22	37	15
Tavarahan myynti käteisenä > 10 000 €	38	45	36	15
Muu viranomainen kotimaa	47	18	32	14
Tilintarkastaja	13	18	19	12
Kiinteistönvälittäjä	10	12	16	21
Sijoituspalveluyritys	9	15	12	1
Asianajaja tai muu oikeudellisia palveluja tarjoava	13	10	12	3
Rahastoyhtiö tai säilytysyhteisö	5	9	3	1
Yllä olevat luokat yhteensä	66 385	53 041	60 852	19 148
Virtuaalivaluuttapalveluntarjoaja	75	9 000	3 631 789	61 143
Kaikki yhteensä	66 460	62 041	3 692 641	80 291

3.2.3 Asiakkaan tunteminen

Tärkein sääntö on, ettei valvottavalla saa olla tunnistamattomia asiakkaita. Asiakkaiden tuntemistiedot tulee säilyttää turvallisesti viiden vuoden ajan siitä, kun asiakkuus on päätynyt. Tiedot tulee säilyttää niin vakituisista kuin satunnaisista asiakkuuksista. Asiakkaalle pitää ilmoittaa, että hänen tietojaan voidaan käyttää

rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi, eikä niitä saa käyttää muihin tarkoituksiin. Meneillään olevista toimenpiteistä rahanpesua ja terrorismin rahoittamista vastaan ei kuitenkaan asiakkaille kerrota. (Finanssivalvonta 2010, 12.)

Asiakkaalta ja hänen edustajaltaan kerätään perustiedot, kuten nimi, osoite, syntymäaika ja henkilötunnus. Ulkomaalaisilta asiakkailta otetaan lisäksi tiedot kansalaisuudesta sekä matkustusasiakirjasta. Asiakkaasta täytyy myös säilyttää sen asiakirjan nimi tai tunnistetieto, josta asiakas on tunnistettu, lisäksi asiakirjan myöntäjän nimi tai kuvakopio asiakirjasta. Etänä tunnistetun asiakkaan tiedoissa tulee olla tieto todentamiseen käytetystä menetelmästä. (Andersén 2020, 81, 83.) Lisäksi kerätään tiedot asiakkaan liiketoiminnan laadusta ja laajuudesta, taloudellisesta asemasta ja tiedot varojen alkuperästä (Taloushallintoliitto n.d.).

Oikeushenkilön tiedoista säilytetään nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteröintiviranomainen, tarvittaessa myös yhtiöjärjestys. Oikeushenkilön hallituksen tai muun päättävän elimen jäsenten nimet, syntymäajat ja kansalaisuudet, joiden lisäksi myös oikeushenkilön toimiala. Myös tosiasiallisilta edunsaajilta otetaan ylös nimi, suomalainen henkilötunnus, syntymäaika tai henkilötunnuksen puuttuessa asiakkaan kansalaisuus. (Taloushallintoliitto n.d.)

Tietoja voidaan säilyttää esimerkiksi asiakasrekisterissä tai toiminnanohjausjärjestelmässä, Taloushallintoliitto tarjoaa jäsenilleen erillisen lomakkeen tietojen keräämiseen, myös erilaisia ohjelmistoja on kehitetty asiakkaan tunnistamista ja tunnistamistietojen säilytystä varten (Taloushallintoliitto n.d.). Jos asiakas kuuluu tehostetun tuntemisvelvollisuuden piiriin, niin häneltä kerätään enemmän tietoja ja hänen liiketoimiaan myös tarkkaillaan normaalia huolellisemmin. Tehostettu tuntemisvelvollisuus koskee asiakkaita, joiden liiketoimintaan, tuotteeseen tai palveluun liittyy normaalia isompi riski tai jos asiakkaalla on yhteyksissä valtioon, jonka rahanpesun selvittelyjärjestelmä ei täytä kansainvälisiä velvoitteita. (Finanssivalvonta 2010.) Tällaisia korkean riskin valtioita ovat esimerkiksi Afganistan, Bahama, Barbados, Irak, Syyria ja monet muut Idän ja Etelä-Amerikan maat (Euroopan unionin virallinen lehti 2020, 195/7–8). Toimeksiantajayrityksen asiakaskaisiin ei kuulunut korkean riskin maista olevia henkilöitä, eikä kukaan myöskään harjoittanut liiketoimintaa kyseisiin maihin.

Perustietojen lisäksi asiakkailta otetaan yrityksen tai yhteisön nimi, rekisterinumbero ja -päivä sekä rekisteriviranomainen. Yrityksen hallituksen tai sitä vastaavan oikeushenkilöiden nimet, syntymäajat sekä kansalaisuudet. Myös yrityksen tosiasiallisten edunsaajien nimet, syntymäajat ja henkilötunnukset tulee olla tallessa. Tiedot asiakkaan liiketoiminnasta ja sen laajuudesta, taloudellisesta asemasta ja varojen alkuperästä tulee olla tiedossa. (Andersén 2020, 81–82.)

Ilmoitusvelvollisen on mahdollista sopeuttaa rahanpesulain 3 luvun 8§:ssä olevan yksinkertaistetun tuntemismenettelyn toimia. Tällöin tulee kuitenkin varmistaa, että asiakkaan tuntemistoimet ovat riittävät suhteessa palveluun, liiketoimeen, teknologiaan ja asiakassuhteisiin liittyviin riskeihin sekä epätavallisten liiketoimien havaitsemiseksi. Ilmoitusvelvollisen on yksinkertaistettua tuntemismenetelmää käyttäessään mahdollista asettaa kynnyсарvo joihinkin asiakkaan tuntemistoiimiin. Kynnyсарvon ylityessä suoritetaan asiakkaan tuntemistotoimia ja aletaan seurata liiketoimia. Ilmoitusvelvollisen on kuitenkin oltava varma siitä, että kynnyсарvon ylitys havaitaan ja että kynnyсарvo on riskeihin verrattuna tarpeeksi matala. (Valtioneuvoston asetus 929/2021.)

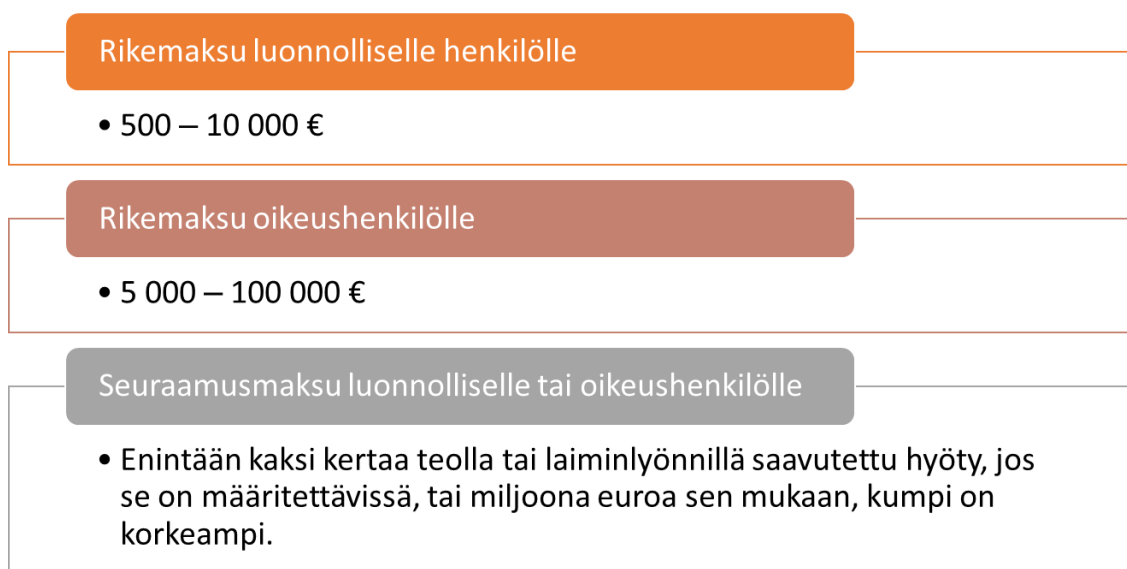
Tehostettua tuntemismenetelmään käytettäessä ilmoitusvelvollisen tulee tehostaa yksittäisiä tai kaikkia asiakkaan tuntemistotoimia ajoituksen ja toistuvuuden sekä tuntemistietojen lähteiden ja määrän osalta. Tehostettua menettelyä noudattaessa on päivitettävä asiakkaan tuntemistietoja ja jatkuvan seurannan toimenpiteitä tavallista tiheämmin muutosten ja poikkeavien liiketoimien havaitsemiseksi ja riskien hallitsemiseksi. Ilmoitusvelvollisen tulee tehostettua tuntemismenetelmää noudattaessa varmistaa asiakkaan tuntemistiedot itse luotettavaksi arvioimasta lähteestä tai lähteistä. Jos tuntemismenettelyn kannalta on tarpeen, niin ilmoitusvelvollisen täytyy hankkia:

- 1) tiedot varojen alkuperästä
- 2) tiedot varojen määränpäästä
- 3) tiedot tosiasiallisen edunsaajan harjoittamasta liiketoiminnasta;
- 4) muut tarpeelliset tiedot.

(Valtioneuvoston asetus 929/2021.)

3.2.4 Seuraamukset laiminlyönnistä ilmoitusvelvolliselle

Lainmukaisten velvollisuuksien rikkomisesta on myös seurauksia. Pääosin ne ovat julkisia ja ne voidaan määrätä joko ilmoitusvelvolliselle ja/tai ilmoitusvelvollisen yrityksen johtoon kuuluvalle henkilölle. Seuraamustyyppejä on kolme, rikemaksu, julkinen varoitus ja seuraamusmaksu. Kuten kuviosta 4 käy ilmi, niin luonnollisen henkilön rikemaksu on 500–10 000 euroa ja oikeushenkilön 5 000–100 000 euroa. Seuraamusmaksu molemmille on joko tuplasti teolla tai laiminlyönnillä saatu hyöty, jos sen voi määritellä, tai miljoona euroa, riippuen siitä, kumpi on korkeampi. Huomioitavaa on se, että finanssialan toimijoille on erisuuruiset rikemaksut, kuin muille. (Vanhala 2022.)

KUVIO 4. Hallinnollisten seuraamusten maksut (Vanhala 2022, muokattu)

Hallinnollinen seuraamus voidaan määrätä eri syistä. Esimerkiksi riskiarvion tekemättä jättäminen tai muu laiminlyönti, asiakkaan tuntemisen ja tunnistamisen laiminlyönti ja työntekijöiden koulutuksen ja suojelun laiminlyönti. Seuraamuksia voi tulla myös siitä, jos ilmoitusvelvollinen ei hakeudu rahanpesun valvontarekisteriin tai jättää rahanpesuilmoituksen tekemättä. (Vanhala 2022.)

Hyvänä esimerkkinä tästä toimii muutaman vuoden takainen rikosjuttu, kun Pirkanmaan käräjäoikeus tuomitsi kirjanpitäjä Marina Putskovan kolmen vuoden vankeuteen törkeästä rahanpesusta. Rahanpesu tapahtui, kun Putskovan asiak-

kaan tilille oli tullut lyhyen ajan sisällä suuria summia rahaa ja Putskovan oli määrätty siirtää varoja eteenpäin, minkä hän oli tehnytkin. Varat olivat peräisin Puolassa tehdystä pyramidihuijauksesta. Putskova sai lisäksi viiden vuoden liiketoimintakiellon ja hänen kirjanpitoyrityksensä 9000 euron yhteisösakon. Kirjanpitäjänä toimineen Putskovan on täytynyt tuntea asiakkaansa ja tietää, että kyseisellä asiakkaalla suuret rahansiirrot olivat epäilyttäviä ja että niille ei ole liiketaloudellista perustetta. Hovioikeus katsoi Putskovan tienneen olleensa osallisena rahanpesussa, mutta kuitenkin lievensi hänen tuomiotaan, sillä hän toimi asiakkaansa määräyksestä, eikä hän itse saanut siitä mitään henkilökohtaista hyötyä. (Vuorinen 2021.)

3.2.5 Seuraamukset kirjanpitäjälle

Seuraamuksia voi tulla myös yksittäisille kirjanpitäjille kirjanpitorikoksen muodossa, nykyään yhä useammin kirjanpitäjä on asiakkaan kanssa epäiltynä talousrikoksissa. Sillä, että tavoitteleeko tai saako taloudellista hyötyä, ei ole merkitystä, kun arvioidaan teon rangaistavuutta. Siksi onkin tärkeää tietää, milloin kirjanpitäjä voi jopa tahtomattaan tai tietämättään syyllistyä kirjanpitorikokseen ja saada siitä sakon tai enintään kahden vuoden vankeustuomion. Rangaistuksen edellytyksenä on kolme tekoa tai laiminlyöntiä: (Hannula 2022, 25.)

1. Liiketapahtumien jättäminen kirjaamatta ja tilinpäätöksen tekeminen vastoin lakia.
2. Väärien tai harhaanjohtavien tietojen kirjaaminen kirjanpitoon.
3. Kirjanpitoaineiston kadottaminen tai tuhoaminen. (Hannula 2022, 25.)

Jotta teosta rangaistaan, vähintään yhden mainitun tunnusmerkistön on täytynyt toteutua ja se täytyy myös pystyä todistamaan oikeudessa. Asiasta täytyy myös olla tullut seurauksia, kuten se, että tilinpäätös ei anna oikeaa kuvaa asiakkaan taloudellisesta tilanteesta, lisäksi rangaistavuuden edellytyksenä on teon tahallisuus. Mikäli tilinpäätös on oikein, mutta jokin muu tunnusmerkistö täyttyy, ei asiasta pitäisi tuomita. Kirjanpitorikoksesta on myös törkeä tekemuoto, jolloin kirjaukset ja tilinpäätös laiminlyödään kokonaan, kyseessä on suuria summia tai kirjanpito hävitetään kokonaisuudessaan. (Hannula 2022, 25.)

Kirjanpitorikoksen lisäksi kirjanpitäjä voi syyllistyä myös tuottamukselliseen kirjanpitorikokseen, jolloin rikoksen ei täydy olla tahallinen, vaan törkeä huolimattomuus riittää. Taloushallinnon ammattilaisia ei ole tuomittu Suomessa kovinkaan paljon, mutta oikeustapauksia on useita. Rahanpesun tai kirjanpitorikoksen lisäksi tuomio voidaan antaa avunannosta tai yllytyksestä rikokseen. Rikosoikeudelliselta vastuulta voi myös välttyä, paras tapa tähän on tehdä kirjanpito lakien, asetusten ja hyvän kirjanpitotavan mukaisesti. Jos kuitenkin eteen tulee epäilyttävä tilanne, niin kirjanpitäjä voi lopettaa toimeksiannon ja asiakassuhteen. (Hanula 2022, 26–27.)

Kirjanpitorikos on erilainen rikos muihin rikoksiin verrattuna, sillä useimmiten siitä jää kiinni vain, jos yrityksen asiat menevät huonosti. Asia ei välttämättä nouse esiin lainkaan, jos yrityksen ongelman saadaan ratkaistua ajoissa. Kirjanpitäjien ei pitäisi joutua vastuuseen asiakkaansa tekemästä rikoksesta. Hänen vastuulleen on kuitenkin ilmoittaa epäilyksistään välittömästi ja usein pelkästään varoitus asiakkaalle estää suuremmat vahingot. Kuitenkin kirjanpitäjien riski saada tuomio vahingossa on pieni, sillä kaikissa tapauksissa, joissa tilitoimiston edustaja on saanut tuomion, tilitoimiston rooli rikoksessa on ollut isohko. (Fredman 2018.)

3.3 Rahanpesulain muutokset

Asetuksessa ei tullut isoja muutoksia, vaan siinä enemminkin täsmennetään tiettyjen kohtien sisältöä. Asetuksessa kerrotaan, että millaisissa tilanteissa ilmoitusvelvollinen, kuten kirjanpitäjä tai tilitoimisto voi soveltaa asiakkaaseen yksinkertaistettua tuntemismenettelyä ja milloin taas sovelletaan tehostettua tuntemismenettelyä. (Tilisanomat 2021.)

Muutoksia tuli myös asiakkaan tuntemista koskevien tietojen säilyttämiseen. Muutoksena tuli se, että oikeushenkilön osalta tuntemistiedoista tulee säilyttää kotipaikan osoite ja pääasiallisen liiketoimintapaikan osoite, jos se on eri, kuin kotiosoite ja lisäksi yhteisösäännöt säilytetään tarvittaessa. Kaikilla yhteisömuodoilla, kuten osuuskunnilla ja säätiöillä ei ole yhtiöjärjestyksiä, joten heidän osaltaan säilytetään yhteisösäännöt. (Kurki 2022.)

3.4 Rahanpesulain vaikutukset tilitoimistossa työskentelyyn

Rahanpesulaki vaikuttaa tilitoimistojen jokapäiväiseen toimintaan monin tavoin. Kirjanpitäjillä ja muilla ilmoitusvelvollisilla tulee olla riittävä osaaminen ja tieto rahanpesuilmoituksen tekemiseen, tai muuten ilmoituksia saatetaan tehdä aivan tavallisista tiliöintivirheistä. Kirjanpitäjän ei tarvitse tehdä tarkkaa tutkimusta epäilyksestään, vaan ainoastaan tehdä rahanpesuilmoitus, josta ei tarvitse edes kertoa asiakkaalle, kaikki muu tutkimus jää viranomaisille. (Remes 2021.)

Kirjanpitäjillä on suuri vastuu asiakkaansa liiketoimissa. Heidän tulee aina noudattaa työssään hyvää kirjanpitokäytäntöä, lakeja ja useita eri määräyksiä. Asiakkaan kaikki liiketoimet tulee aina kirjata kirjanpitoon oikein, eikä sieltä saa poistaa tai lisätä tapahtumia. (Kirjanpitolaki 1997/1336.)

Poliisiammattikorkeakoulu teki vuonna 2015 raportin, jossa selvitettiin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ilmentymistä Suomessa. Tutkimuksessa ilmeni seuraavat kuusi riskikohdetta, joista myös kirjanpitäjien tulisi tietää.

1. Kiinteistöihin sijoittaminen, sillä rahoituksen alkuperää on vaikea selvittää etenkin ulkomaalaisilta kiinteistöjen ostajilta, lisäksi ulkoinen valvonta on puutteellista asiakasvaratileillä.
2. Asiakasvaratilit, joita voidaan käyttää hyödyksi rahanpesuun myös muussa liiketoiminnassa, kuten lakiasia- ja yrityspalveluissa.
3. Käteisrahakuriirit hyödyntävät usein Euroopan Unionin sisärajojen avoimuutta, sillä käteisvaroja ei tarvitse ilmoittaa liikuttaessa Euroopan Unionin sisällä, joten heitä usein käytetään rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen.
4. Peiteyhtiöt, sillä niitä usein käytetään talousrikoksiin ja niiden peittämiseen, sekä omistuksen salaamiseen.
5. Verkkoasiointi, jossa riskejä ovat esimerkiksi etätunnistautuminen, virtuaalivaluutat, reaaliaikainen maksujen välittäminen ja ylikansallinen rahapelaaminen.
6. Varjorahoitusmarkkinat verkossa, jotka voivat liittyä yhdistysten ja säätiöiden toteuttamiin rahankeräyksiin tai vertaislainojen välittämiseen. (Ansamäki 2017, 199.)

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

4.1 Haastattelu

Haastattelumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua haastattelua, eli teema-haastattelua. Haastattelun toteutus tapahtui sähköpostitse. Haastateltavilla oli mahdollisuus vastata kysymyksiin myös perinteiseen tapaan paperilla. Puolistrukturoidussa haastattelussa ei ole valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan jokainen saa vastata itse haluamallaan tavalla. Kysymykset ovat kaikille samoja, mutta niiden tarkka muoto ja paikka voi vaihdella. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 203.) Sähköpostihaastattelu oli hyvä valinta, sillä näin haastateltavat saivat rauhassa miettiä vastauksiaan ja vastata silloin, kun heillä oli aikaa. Vastaukset käsiteltiin anonymisti, eikä ketään voida tunnistaa vastausten perusteella.

Teemahaastattelun haastateltavat valitaan joko ammattitaidon tai kokemuksen perusteella. Tässä tutkimuksessa tarkoituksena on perehtyä toimeksiantajayrityksen käytäntöihin, jotta tiedetään mitä osa-alueita täytyy kehittää ja millaista perehdytystä he tarvitsevat. Tutkimukseen haluttiin mahdollisimman oikean kuvan antava otanta, joten haastateltavina olivat tilitoimiston kaikki neljä työntekijää, tutkijaa itseään lukuun ottamatta. Lisäksi haastatteluun vastasi erään toisen tilitoimiston kirjanpitäjä.

4.2 Kvalitatiivinen tutkimus

Tutkimusmenetelmänä on laadullinen, eli kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä. Menetelmä vastaa kysymyksiin miksi, miten ja millainen (Hirsjärvi ym. 2007, 156). Laadullinen tutkimustapa sopii hyvin tähän opinnäytetyöhön, sillä siinä panostetaan enemmän aineiston laatuun, kuin määrään. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään analysoimaan tapauksia mahdollisimman perusteellisesti. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija itse havainnoi ja tulkitsee aineiston ja pyrkii ymmärtämään tutkimuskohdetta. Tutkimuksessa ei kuitenkaan pyritä yleistämään. (Eskola & Suoranta 2008, 18.)

Laadullisessa tutkimuksessa tieto kerätään ihmisiltä, jotka on valittu tarkoituksenmukaisesti, ei satunnaisotannalla. Tapauksia käsitellään uniikkeina ja aineisto tulkitaan sen mukaan. Aineisto kootaan todellisissa tilanteissa, joissa ihminen käyttäytyy luonnollisesti. Pyrkimyksenä on paljastaa tosiasioita, joten aineiston yksityiskohtainen tarkastelu on tärkeää. Hyviä metodeja laadulliseen tutkimukseen ovat esimerkiksi teemahaastattelu, havainnointi ja ryhmähaastattelu. (Hirsjärvi ym. 2007, 160.)

Haastatteluun osallistui viisi henkilöä, mikä ei ole kovin paljon, mutta koska tarkoituksena oli kartoittaa toimeksiantajayrityksen toimia rahanpesulain puitteissa, niin vastaajien määrä oli hyvä. Vertailun vuoksi haastatteluun osallistui myös yksi henkilö toisesta, isommasta tilitoimistosta.

5 TUTKIMUSAINIESTON TULOKSET

5.1 Haastattelu

Haastatteluun (liite 1) vastasi neljä henkilöä toimeksiantajayrityksestä, sekä vertailun vuoksi myös yksi henkilö toisesta tilitoimistosta. Haastattelu toteutettiin sähköpostitse, joten vastaukset tulivat sähköisesti lukuun ottamatta yhtä paperilla annettua vastausta. Vastauksien määrän vuoksi ne analysoitiin ilman erillistä ohjelmistoa. Haastattelu tehtiin syyskuun aikana ja kaikilla oli hyvin aikaa vastata kysymyksiin.

5.2 Haastattelun tulokset

Haastattelusta kävi ilmi, että toimeksiantajayrityksen henkilökunta on melko hyvin perillä rahanpesulaista ja sen muutoksista, mutta selviä tarpeita perehdyttämiselle löytyi. Kukaan toimeksiantajayrityksen henkilökunnasta ei ollut saanut perehdytystä rahanpesulakiin, vaan kaikki olivat itse löytäneet tiedon asiasta taloushallintoalan julkaisuista, isännöintiliitosta ja muilta nettisivuilta.

Kukaan toimeksiantajayrityksestä ei myöskään ollut saanut ohjeistusta siihen, kuinka toimia epäilyttävän liiketoiminnan tullessa vastaan. Toisaalta vain yhdelle oli tullut vastaan epäilyttävää liiketoimintaa perusteettomien maksujen ja palautusten muodossa saman omistajan eri yritysten tileille. Kyseinen kirjanpitäjä ilmoitti asiasta esimiehelleen, joka selvitti asiaa, eikä siinä ollut kyse rahanpesusta.

Lisäaineiston ja mielenkiinnon vuoksi haastateltiin myös toisessa tilitoimistossa työskentelevää kirjanpitäjää. Vastauksissa oli eroavaisuuksia verrattuna toimeksiantajayrityksen henkilökunnan vastauksiin. Kyseinen vastaaja työskentelee isommassa yrityksessä, joka kuuluu tilitoimistoketjuun, joten heillä epäilyttävät tilanteet ohjattiin tarvittaessa esimiehen kautta lakiosastolle. Vastaaja oli saanut tietoa rahanpesulain muutoksista työpaikaltaan ja häntä oli ohjeistettu kuinka toi-

mia epäilyttävässä tilanteessa. Asiakkaan tunnistaminen oli tarkempaa ja tunnistautuminen oli mahdollista myös vahvaa sähköistä tunnistautumista käyttäen. Oikeushenkilön kohdalla tarkistettiin kaupparekisteriote, minkä lisäksi asiakkaan edustaja tunnistettiin ja varmistettiin, että hänellä on oikeus toimia asiakkaansa puolesta.

5.2.1 Huomiota herättävät liiketapahtumat

Haastattelusta kävi ilmi, että liiketapahtumia, jotka herättävät huomiota, on paljon. Lähes jokainen vastasi, että tällaisia ovat normaalista toiminnasta poikkeavat rahansiirrot ja suuret käteismaksut, varsinkin jos niitä ei yleensä toimialalla ole. Myös se oli merkille pantavaa, jos käteistapahtumia on toimialaan nähden vähän, jolloin voidaan epäillä asiakkaan myyvän tuotteitaan tai palveluitaan pimeästi. Lisäksi vastauksissa nousi ilmi toistuva kirjanpitäjän vaihtaminen, taloudellisesti kannattamattomat liiketoimet, valetositteet ja epäilyttävät lainajärjestelyt sekä lainat lähipiiriltä.

Kokoluokan ja toimialan katsottiin vaikuttavan jonkin verran, esimerkiksi pienen yrityksen poikkeuksellisiin liiketapahtumiin on helpompi kiinnittää huomiota. Yksi vastaajista tosin oli sitä mieltä, että kokoluokalla tai toimialalla ei ole vaikutusta. Vastauksissa myös ilmeni, että rahanpesun riskit ovat korkeammat, jos asiakas tai tosiasiallinen edunsaaja on poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö tai kuuluu tällaisen henkilön lähipiiriin. Tämän lisäksi huomautettiin, että joillain aloilla, kuten turkis- ja taidekaupassa tai virtuaalivaluuttoihin liittyvillä aloilla rahanpesun ja harmaan talouden riski on suurempi.

5.2.2 Asiakkaan tunteminen

Toimeksiantajayrityksessä asiakas tunnistetaan oikeaoppisesti kuvallisesta henkilöllisyystodistuksesta, vaikka yleensä uusien asiakkaiden kohdalla tunnistamisen hoiti esimies. Tunnistamisen apuna käytettiin myös y-tunnusta ja Ytj:n yrityshakua. Ongelmana asiassa koettiin eniten se, että toimeksiantajayritys toimii pienessä kaupungissa, jossa ihmiset tuntevat toisensa. Suurin osa asiakkaista on

paikkakuntalaisia, joten asiakkaiden tunnistamisen ajateltiin olevan niin sanotusti turhaa, sillä heidät tunnetaan jo vuosien takaa. Tämä ei tietenkään saisi vaikuttaa asiaan ja jatkossa toimeksiantajayritys kehittää toimiaan asiakkaan tunnistamisessa.

Epäselvyyksiä myös aiheutti asiakkaiden tuntemistietojen säilytys, sillä heillä oli sellainen käsitys, että mitään erillistä asiakasrekisteriä, jossa säilytetään asiakkaan tuntemistietoja, ei saisi olla. Tietosuojalain (1050/2018) mukaan:

Henkilötunnusta saa käsitellä rekisteröidyn suostumuksella tai, jos käsittelystä säädetään laissa. Lisäksi henkilötunnusta saa käsitellä, jos rekisteröidyn yksiselitteinen yksilöiminen on tärkeää:

- 1) laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi;
- 2) rekisteröidyn tai rekisterinpitäjän oikeuksien ja velvollisuuksien toteuttamiseksi; tai
- 3) historiallista tai tieteellistä tutkimusta taikka tilastointia varten. (Tietosuojalaki 1050/2018)

Tietosuoja-asetus, eli GDPR (General Data Protection Regulation) GDPR koskee kaikkia yrityksiä, jotka pitävät rekisteriä asiakkaistaan, myös omasta henkilökunnasta kerätyt tiedot ovat GDPR:n alaisia. Rekisterinpitäjälle kuuluvaa valtaa käyttää yrityksen johto, joten he ovat keskeisessä asemassa tietosuojan toteutumisessa henkilötietojen asianmukaisesta käsittelystä. Henkilötietoja ovat esimerkiksi nimi, henkilötunnus, veronumero ja sijaintitieto. Ylipäätään kaikki tiedot, joiden perusteella henkilö kyetään tunnistamaan joko suoraan tai epäsuorasti, ovat henkilötietoja. Henkilötietoja sisältää esimerkiksi työvuorolistat ja palkkarekisterit sekä valvontakamerasta kerätty materiaali. (Tietosuoja-asetus n.d.)

5.2.3 Kirjanpitäjien rooli rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä

Kirjanpitäjillä katsottiin olevan tärkeä ja ensisijainen rooli rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä. Vastauksissa huomioitiin se, että kirjanpitäjillä on

pääsy asiakkaidensa taloudellisiin tietoihin, ja he ovat avainasemassa havaitsemaan poikkeuksia asiakkaidensa toiminnassa. Kirjanpitäjillä on hyvät mahdollisuudet seurata asiakkaidensa taloudellisia toimia ja huomata niissä tapahtuvat muutokset.

Vaikka kirjanpitäjien katsottiinkin olevan tärkeässä asemassa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä, niin useat vastaajat olivat sitä mieltä, että heidän omalla kohdallaan rahanpesun mahdollisuus on pieni. Vastauksissa kävi ilmi myös se, että tilitoimistoilla on velvollisuus hakeutua rahanpesun valvontarekisteriin ja tehdä riskiarvio.

5.3 Jatkotutkimukset ja kehitysideat

Jatkossa aiheesta voitaisiin tutkia sitä, miksi kirjanpitäjiltä tulee niin vähän rahanpesuilmoituksia, vaikka he ovat parhaassa asemassa asiakkaan taloudellisen tilanteen suhteen. Eikö heillä ole uskallusta tehdä ilmoitusta? Vai onko yleinen ajattelumalli edelleen se, että asia on asiakkaan oma, eikä kirjanpitäjän? Vai ovatko epäilyttävät tilanteet liian vaikea tunnistaa? Kirjanpitäjiä epäillään nykyään entistä enemmän ja helpommin, joten olisi tärkeää tietää, miksi ilmoituksia ei tehdä enempää.

Toimeksiantajayrityksen kanssa sovittiin pelisääntöjä ja sisäisiä ohjeita, ja jatkosakin esimies tunnistaa kaikki uudet asiakkaat. Vanhojen asiakkaiden tuntemistietoja päivitetään sitä mukaan, kun sille on tarvetta. Lisäksi päätettiin pitää palaveria tietyin väliajoin, joissa käydään läpi epäilyttäviä liiketapahtumia ja kirjaan ylös asiakkaita, joiden tuntemistiedot tulisi päivittää. Koska työnantajalla on velvollisuus kouluttaa henkilökuntansa rahanpesulakiin, niin ensimmäisenä palaverina pidetään koulutuspalaveri, jossa kaikkien työntekijöiden kanssa käydään yhdessä läpi rahanpesulain velvoitteet.

6 POHDINTA

Toimeksiantajayrityksellä oli tarve saada tietoa rahanpesulaista ja sen muutoksista ja saada tietoonsa se, kuinka paljon heidän työntekijänsä tiesivät aiheesta. Aiemmin yrityksessä ei ole ollut mitään koulutuksia tai tiedonantoja aiheeseen liittyen, vaan jokainen oli itse etsinyt tietoa rahanpesulaista esimerkiksi taloushallintoliitosta. Tämä opinnäytetyön tavoitteena olikin selvittää henkilökunnan tietämys ja toimia niin sanotusti perehdytysoppaana henkilökunnalle. Myös muiden tilitoimistojen työntekijät ja kirjanpitäjät saavat tästä opinnäytetyöstä vinkkejä ja apua työhönsä.

Tutkimuksen perusteella todettiin, että tärkeimpiä rahanpesulain velvoitteita ovat asiakkaan tunnistaminen ja liiketoiminnan tunteminen, henkilökunnan kouluttaminen sekä riskiarvion laatiminen. Epäilyttävistä liiketoimista on edelleen vähän esimerkkejä, joten henkilökunnan kouluttaminen voi olla hankalaa, jos yrityksen johdolla ei ole tarpeeksi tietoa asiasta.

Tutkimuksen luotettavuus

Kyselytutkimukseen liittyy aina tiettyjä heikkouksia. Aineisto ei välttämättä ole tarpeeksi syvällistä, jonka lisäksi ei voida varmasti tietää, kuinka vakavasti vastaajan ovat vastanneet kysymyksiin ja ovatko he olleet rehellisiä vastauksissaan. (Hirsjärvi ym. 2018, 195.) Yksi kriteeri luotettavuutta mitatessa on tutkija itse. Hänen täytyy olla valmis perustelemaan tekemiään valintoja ja ratkaisuja. (Vilka 2005, 232.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston analyysia ja luotettavuuden arvioimista ei voida erottaa toisistaan yhtä helposti, kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijan tulee jatkuvasti miettiä ratkaisujaan ja ottamaan kantaa työnsä luotettavuuteen ja analyysin kattavuuteen. (Eskola & Suoranta 2008, 208.)

Tutkimusta arvioiva tieteellinen yhteisö on lähtökohtaisesti epäilevä ja tutkimuksen pitääkin vakuuttaa yleisönsä kielellisin toimenpitein ja tutkimustekstissä olevien merkkien avulla. Luotettavuuskysymys liittyy juuri tieteellisiin teksteihin, ei kaunokirjallisuuteen, vaikka poikkeuksiakin on. (Eskola & Suoranta, 2008, 209, 211.) Laadullista tutkimusta voidaan pitää luotettavana silloin, kun tutkimuskohde

ja materiaali sopivat yhteen ja vähäpätöiset tekijät eivät ole vaikuttaneet teorian selittämiseen (Vilkkä 2005, 158).

Tämän tutkimuksen voidaan katsoa olevat luotettava, tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia toimeksiantajayrityksen toimia rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä. Haastattelussa vastaukset tulivat koko toimeksiantajayrityksen henkilökunnalta, ja ne eivät juuri eronneet toisistaan. Analyysi on kattava ja kaikki haastattelun kysymykset ja vastaukset käytiin läpi. Teoreettisen osion lähteinä on käytetty vain luotettavia ja ajantasaisia kirjoja, artikkeleita, lakitekstejä ja nettisivuja.

LÄHTEET

Andersén, A. 2020. Rahanpesun estäminen. Helsinki: Alma Talent.

Ansamäki, P. 2017. Sujuva verotarkastus – Opas asiakkaalle. 1. painos. Alma Talent.

Avi. 2021. Ohjeistus rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvion tekemiseen julkaistu – selkeyttää riskiarvion laadintaa. Viitattu 24.8.2022. <https://avi.fi/tiedote/-/tiedote/69921438>

Avi. N.d. Rahanpesulain valvonta. Viitattu 24.10.2022. <https://avi.fi/asioi/yritystai-yhteiso/valvonta-ja-kantelut/raha-ja-omaisuus/rahanpesulain-valvonta#accordion-3ss6sSzXM5EW>

Hallituksen esitys HE 236/2021 vp. 2022. Asian tausta ja valmistelu. Viitattu 24.8.2022. Eduskunta. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_236+2021.aspx

Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Jyväskylä: Gummerus

EU:n uusi tietosuojasetus koskettaa lähes jokaista yritystä ja yhdistystä. N.d. Suomen oma tietosuojalaki tuli voimaan 1.1.2019. <https://www.tietosuojasetus.org/>

Asetus 2020/855. Komission delegoitu asetus. Euroopan unionin virallinen lehti. 7.5.2020. Viitattu 28.10.2022. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020R0855&from=EN>

Financial Crime Academy. 2022. The history of money laundering. Viitattu 25.10.2022. <https://financialcrimeacademy.org/the-history-of-money-laundering-and-its-origins/>

Finanssivalvonta. 2010. Standardi 2.4. Asiakkaan tunteminen – rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen. Määräykset ja ohjeet. Viitattu 24.8.2022. <https://www.finanssivalvonta.fi/globalassets/fi/saantely/maarayskokoelma/standardit/2.4/2.4.std5.pdf>

Finanssivalvonta. 2021. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen. Selonotto- ja ilmoitusvelvollisuus. Viitattu 24.8.2022. <https://www.finanssivalvonta.fi/rahanpesun-estaminen/selonotto--ja-ilmoitusvelvollisuus/>

Fredman, J., 21.8.2018. Kirjanpitorikokset tilitoimiston näkökulmasta. Tilisanomat 4/2018.

Hannula, A., 2022. Taloushallinnon ammattilaisella on riski joutua rikosepäilyn kohteeksi -mutta onneksi riskiä voi hallita. Tilisanomat 5/2022

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uudistettu painos. Keuruu: Otava

Hyttinen, T., Rahanpesu ja rikosvastuu. Helsinki: Alma Talent

Isoaho, E. & Kaski, I-E. 2021. Kansallinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvio 2021. Rahoitusmarkkinat. Valtiovarainministeriön julkaisuja – 2021:17. Viitattu 27.10.2022. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163051/VM_2021_17.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Keskusrikospoliisi: Rahanpesun selvittelykeskus. 2022. Rahanpesun selvittelykeskuksen puolivuotiskatsaus 2022. <https://poliisi.fi/documents/25235045/67733116/Rahanpesun-selvittelykeskus-puolivuotiskatsaus-2022.pdf/e6b6d0d7-8ae4-d6e8-53e5-c87f3899ebcc/Rahanpesun-selvittelykeskus-puolivuotiskatsaus-2022.pdf?t=1659075148282>

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336

Kurki, S. 2022. Rahanpesulainsäädäntö nyt – ajankohtaiset muutokset. Luento. Vaatii kirjautumisen. Eduhouse.

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 28.6.2017/444

Minilex. n.d. Rahanpesu ja ilmoitusvelvollisuus. Viitattu 24.8.2022. <https://www.minilex.fi/a/rahanpesu-ja-ilmoitusvelvollisuus>

Poliisi. n.d. Rahanpesu. Mitä rahanpesu on? Viitattu 24.8.2022. <https://poliisi.fi/rahanpesu>

rahanpesu.fi. n.d. Rahanpesu. Viitattu 18.8.2022. <https://rahanpesu.fi/rahanpesu>

Rikoslaki 39/1889

Remes, M. 17.9.2021. Rahanpesun torjunnassa riittää parannettavaa. Tilisanomat 4/2021.

Sisäministeriö. 2017. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskeva lainsäädäntö voimaan. Viitattu 31.10.2022. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410869/rahanpesun-ja-terrorismin-rahoittamisen-estamista-koskeva-lainsaadanto-voimaan>

Taloushallintoliitto. n.d. Asiakkaan tunnistaminen. Viitattu 3.11.2022. <https://taloushallintoliitto.fi/tietopankki/rahanpesulainsaadannon-velvoitteet-tilitoimistossa/asiakkaan-tunnistaminen-henkilollisyyden-todentaminen-ja-tuntemistiedot/>

Tietosuojalaki 5.12.2018/1050

Tilisanomat. 2021. Uusi rahanpesuasetus täsmentää rahanpesulain säädöksiä. Viitattu 28.10.2022. <https://tilisanomat.fi/nostot/uusi-rahanpesuasetus-tasmentaa-rahanpesulain-saannoksia>

United Nation Office on Drugs and Crime. N.d. Money Laundering. Viitattu 22.8.2022. <https://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/overview.html>

Vanhala, A. 2022. Rahanpesulain vaatimukset taloushallinnon tehtävissä. Osa 3. Seuraamukset laiminlyönneistä. Luento. Vaatii käyttöoikeuden. Eduhouse.

Valtioneuvoston asetus menettelyistä asiakkaan tuntemiseksi ja riskitekijöistä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä. 11.11.2021/929

Vilka, H. 2021. Näin onnistut opinnäytetyössä. Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. Keuruu: Otava

Vuorinen, T. 2021. Tamperelaisissä sai pojalta Lontoosta 1,1 miljoonaa euroa – rahat peräisin 39 miljoonan euron pyramidihuijauksesta. Taloussanomat. Viitattu 31.10.2022. <https://www.is.fi/taloussanomat/art-2000007965450.html>

LIITTEET

Liite 1. Haastattelukysymykset

Rahanpesulaki uudistui, tiedätkö millaisia muutoksia siihen tuli? Mistä sait tietää muutoksista?

Millaisiin liiketapahtumiin tulisi kiinnittää huomiota? Vaikuttaako esimerkiksi asiakasyrityksen kokoluokka tai toimiala asiaan?

Onko itselläsi tullut vastaan rahanpesuun liittyviä epäilyttäviä tapahtumia? Jos on, niin millaisia?

Miten toimit kohdatessasi epäilyttävän liiketapahtuman?

Oletko saanut ohjeita, kuinka toimia epäilyttävässä tilanteessa?

Kuinka työpaikallasi tunnistetaan asiakas?

Kuinka suuri rooli kirjanpitäjillä on rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämisessä?